

479.

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԴՅԱՆԻ ՄԱՀԱՐՁԱՆԻՆ.

ՄԵՍՐՈՊ ԴԱՎԻԹ ԹԱՂԻԱԴՅԱՆ

ՊԵՐՃ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆ

ՎՍԵՄ ՔԵՐԹՈՂ, ՄԱՏԵՆԱԳԻՐ՝

ՀԱՆԳԻՍՏ ԱՌՆՈՒ ՅԱՅՍ ԹՈՒԽ ԴԱՄԲԱՆ.

ԶՔԵԶ ՀԱՅՈՑ ԳԻՏՆՈՑ ԿԱՃԱՌ

ՊԱՏՎԱՍԻՐԷ ՄԻՇՏ ՍԻՐԱՎՈՐ,

ԵՎ ՆՈՐ ԶՈՒՂԱ ԵՎ ԿԱԼԿԱԹԱ

ՈՉ ՄՈՌԱՍՑԻՆ ԶՔԵԶ ԻՍՊԱՌ:

Ծանոթ. Բանաստեղծության հեղինակը իս. Ավետուհյանցն է:

Հրատ. «Բազմավէպ» 1918, էջ 190, Ս. Գևորգյան,
Հայ վիմագիր րանաստեղծությունը, Երևան, 1989, էջ 326:

480. Եկեղեցու արտաքին սեղանի արեւելյան կողմին՝

ՍՈՒՐԲ ՆՇԱՆՍ ԲԱՐԵԽՕՍԵԱ ԽԱՋԵՐԵՍԻՆ, ՀԱՐԱԿՕԲԻՆ ԵՒ ԾՆՈՂԱՑՆ. ԹԱԻՆ (Իմա՝ ԹՈՒԻՆ),
ՋԼԹ (1490):

Հրատ. Ջալալյան. Բ, 467

Ս. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Նախիջևանի հյուսիս-արեւմտյան մասում կառուցված առաջին քարաշեն այս տաճարը հիմնադրվել է 1781 թ. մայիսի 2-ին, իսկ շինարարությունից անմիջապես հետո՝ 1783-ին օծվել է ս. Համարարձում եկեղեցու հետ միասին: Այս առթիվ Հ. Արղունթյանի «Դաւթար»-ում նշված է.

«Ի սմին թուոջ (1781) եւ ի մայիսի 2: Օծաք եւ զՍԲ Համարձում եւ ՍԲ Նիկողայոս եկեղեցւոյ հիմանց քարինս եւ մեծախառ. հանդիսիւ տարեալ ի ՍԲ Ա.Ծածին յեկեղեցւոյն, եպոք ի տեղիս իւրեանց. գոյին եւ րազուսմք իշխանք ազգին ոռուսաց¹»:

Ս. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԻՐԾԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՂ

481. Բեմի ճակատին ագուցված մարմարե հուշասալին.

ԿԱՌՈՒՑԱԻ ՏԱՃԱՐՍ ԱՄԱՅԻՆ ՅԱՆՈՒՆ ՄԲՑ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐԴԵԱՄԲՔ ՅՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՕԾՄԱՄԲ ՄԲՑ ԱԹՈՌՈՅՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՆՈՒԻՐԱԿ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑ ԵՐԿՐԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՒ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԻՍ ՆԱԽԻՋԵՆԱՅ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՍԱՆԱՀՆԵՑԻ ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆՑ Ի ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԻՆ ԵԿԱՏԵՐԻՆԷԻ ԵՐԿՐՈՐԴԻ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀՈՅՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՌՈՒՍԱՑ, Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԲՈՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՆ ՂՈՒԿԱՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ՝ ՀԱՅՈՑ: ԹՎԻՆ 1783:

Հրատ. Ե. Շահագիզ, 53

Ս. Նիկողայոսը կառուցված է եղել ս. Աստվածածնի ճարտարապետական հորինվածքով, սակայն ունեցել է ավելի փոքր չափսեր: Հայկական ոճ են ունեցել դմբեթն ու զանգակատունը,

¹ Ե. Օահագիզ, Նոր Նախիջևանը և նոր նախիջևանցիք, էջ 52:

որոնք կառուցվել են Սարգիս Խոջեան երեցփոխի օրոք:

Ս. Նիկողայոսի Գավիթ.

482. Մարմարե սալատախտակ, ագուցված է եզել հարավային պատի մեջ.

Ի 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1883 ԱՄԻ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿԻ
ԿԱՌՈՒՑՈՂԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ
ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԻ.
ՏՕՆԵՑԱԻ ՏՕՆ ՅՕՐԵԼԵՆԻ
ՔԱՂԱՔԻՍ ՆԱԽԱՀԻՄ ՏԱՃԱՐԻ՝
ՅԱՒՈՒՐՍ ՄԱԿԱՐ ՍՐԲԱՋԱՆԻ
ԵՒ ԹԵՄԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ,
ԻՍԿ ՍՐԲՈՅ ՏԱՆՍ ԵՐԷՑՓՈԽԻ
ՊԱՏՈՒԱՄԵԾԱՐ ՎԱՐԴԵՐԵՍԻ
ՄԿՐՏՁԵԱՆ ՍՐՄԱՔԷՇԵԱՆԻ:

Հրատ. Ե. Շահագիզ, 53

483. Խաչքար, նրբաքանդակ զարդերով և արձանազրույթամբ՝
ԲԱՐԵՒՕՍ Է ԱՍՎԱՏՈՒՐԻ ՈՐԴԻ ԽԱՋԵՐԵՍԻՆ. ԹՎ [ԻՆ]. ՌՃԿԷ (1718):

*Մանոթ. Ե. Շահագիզն իրավացիորեն ենթադրում է. որ այս և այլ շատ խաչքարեր
ընկած են Ղրիմից, գաղթի ժամանակ:*

Հրատ. Ե. Շահագիզ, 53:

484. Կենաց փայառ պարունակող արծաթե խաչի վրա՝

ՅԻՇԱՏԱԿ Է ԵՒ ԲԱՐԵՒԱԻՍ ՍՐ. ՆՇԱՆՍ ԽԱՋԱՏՈՒՐԻՆ ԵՒ ԻԻՐ ԿՈՂԱԿՑԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ
ՀՈԳԻՈՅՆ Ի ԴՈՒՌՆ, ՍՐ ԼՈՒՍԱԻՈՐՁԻՆ. ԹՎԻՆ ՌՃԼ (1681)-ԻՆ. ՍԱ Է ԽԱՋՆ ԿԱՓԱՐԻՃ ՎԻՄԷՆ
ՔԻ:

Հրատ. Ե. Շահագիզ, 54

Ս. Նիկողայոսի բակի գերեզմանոց

485. Մամարե տապանաձև, բակի դարպասի աջ կողմում. 24 տող.

Ի ՍՈՅՆ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԵԳԱԻ ՏԱՊԱՆԻ
ԱՅՐԸՍ ԲԱՋՄԱՇԽԱՏ ԱՋՆԻԻ, ՄԵԾԱՋԳԻ,
ԻԻԱՆ ԱՐԱՄԻՋ ՍԵՐՈՒՆԳ ՀԱՅԿԱՋՆԻ,
ԾՆԵԱԼ Ի ԽԸՐԻՄ ՔԷՑԷ ՔԱՂԱՔԻ,
ԱՊԱ ԾԱՌԱՅԵԱԼ ԿԱՅՍԵՐ ՀԸՋՕՐԻ՝
ՈՒՒՍՏԱՑ ԹԱԳՈՒՀԻ ԿԱՏԱՐԻՆԷԻ.
ՍՏԱՑԱԻ ԳԱԻԱԼԵՐ ԸՋՆՇԱՆՍ ԽԱՋԻ
ԵՒ ԲՕՏ ԲՕԼՔՈՎՆԻԿ ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԻ:
ՅՕԳՆՈՒԹԻԻՆ ՀԱՍԵԱԼ ՆԵՂ ԺԱՄԱՆԱԿԻ
ՏԱՌԱՊԵԱԼ ԱՋԳԻՍ ՄՆԱՑԵԱԼ Ի ԳԱՇՏԻ
ԱՂԵՐՍ ՄԱՏՈՒՑԵԱԼ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀԻՈՅՆ ՄԵԾԻ,
ՇՆՈՐՀԵԱԼ ՊՈՒՎԷԼԷԿԻ ԸՆԳ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԻ,
ԱՌ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻԻՆ ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ
ԵՒ ԱՋԱՏՈՒԹԻԻՆ ՄԻՆՋ ՑՏԱՍՆ ԱՄԻ.
ՅՈՐՄԷ ԸՆԿԱԼԵԱԼ ՋԽՆԳԻՐ ԲԱՐԻ,

ՀԻՄՆԵԱՅ ԶԱՅՍ ԲԱՂԱՔ ՅԱՊԱՀՈՎ ԵՐԿՐԻ.
ԱՍՏ ԲԵՐԵԱԼ ՀԱՆԳՈՅՑ ԶԱԶԳՆ ՈՂՈՐՄԵԼԻ,
ՈՐՔ ՎԱՐԵԱԼ ԷԻՆ ՅԵՐԿՐԷՆ ԽՐԻՄԻ:
ԲԱԶՈՒՄ ԵՐԱԽՏԻՍ ԱՐԱՐ ԻԻՐ ԱԶԳԻ,
ՅԻՇԱՏԱԿ ԲԵՐԵԱՅ ԹՈՂԵԱԼ ՅԱՇԽԱՐՀԻ.
ՍԱ ԻՆՔՆ ԾԱՂԿԵԱԼ ԲԱՐԵՕՔ ԱԻՈՒՐԲ ԼԻ,
ՀԱՆԳԵԱԻ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՌ ՅՈՅՍՆ ԱՄԵՆԻ.
ՈՎ ՈՐՔ ՀԱՆԴԻՊԻՔ ՍՈՅՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ՝
ՈՂՈՐՄԻՍ ԱՍԵՔ՝ ՄԻՈՎ ՀԱՅՐ ՄԵՐԻ:

Ծանոթ. Հովհ. Արրահամյանը (Իվան Արրամով) 1784 թ. ռուսական կայսերական ընտանիքի մայոր էր: Մահվանից առաջ ունեւր փոխգնդապետի կոչում: Եղել է Նոր Նախիջևանի Հայոց մագիստրատի նախագահ: Նրա մասին հիշատակվում է Ալ. Առավորովի նամակներում (աե՛ս А. Суворова, Походы..., с. 440):

Այս գերեզմանոցում են թաղված եղել Նոր Նախիջևանի քաղաքագլուխներ Հար. Խալիլյանն ու Մարգ. Հայրապետյանը:

Հրատ. Ե. Շահագիլ, 54-55

Ս. ԹԵՈԴՈՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՆՐԱ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ա. Թեոդորոս եկեղեցին գտնվելիս է եղել քաղաքի Հարավ-արեւելյան կողմում, հին գերեզմանոցի մոտ: Հիմնարկել է Հ. Արղունթյանը 1783 թ., կառուցումն ավարտվել է օծվել է 1786 թ. նոյեմբերի 24-ին: Ունեցել է ճարարապետական նույն ոճը, ինչ ս. Լուսավորիչն ու ս. Նիկողայոսը:

486. Խաչքար, ագուցված է եղել եկեղեցու ընդի ճակատին, ներքուստ.

ՍԲ ԽԱԶՍ ԲԱՐԵԽԱԻՍ Է ԽԱՅԼԱՅՐԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԻՆ ՀՈՒՓՍԻՄԷ ԵՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ:

Հրատ. Ե. Շահագիլ, 56

487. Արեւմտյան գոտան աջ կողմում, ներքուստ.

ԹՎ. ՊԺԲ (1363):

Ծանոթ. Բերված է Ղրիմից:

Հրատ. Ե. Շահագիլ, 56

Ս. ԹԵՈԴՈՐՈՍԻ ԳԱՎԻԹ

488. Գավթի մուտքի երկու կողմերին ագուցված մարմարե քանդակազարդ խաչքարերի վրա: Աջակողմյանին՝

ԲԱՐԵԽՕՍ ԵՆ ՆՇԱՆՔՍ ՏՐ ԱԻՔՍԵՆՏԻՆ, ԱԿՈՐԻՆ ԿՈՂԱԿՑԻՆ՝ ԱՆԱ ԽԱՅԼԹՈՒՆԻՆ, ՔՐՈՋՆ՝ ՍԱՏԱԹ ԽԱՅԼԹՈՒՆԻՆ, ԾՆՈՂԱՑՆ՝ ՊՐ. ԼՈՒՍԻՆ, ՇԱՄ ԽԱՅԼԹՈՒՆԻՆ, ՅՈՒՆԱՆԻՆ ԵՒ ՍԻՄԷՕՆԻՆ:

Հրատ. Ե. Շահագիլ, 56

489. Զախակողմյանին՝

ԿԱՆԳՆԵՑԱԻ ՄԲ ՆՇԱՆ ԽԱԶՍ Ի ԲԱՐԵԽՕՍՈՒԹԻՆ ԵՐԿՐԱԳՈՒԱՅ. ԹՎԻՆ ՌՂԸ (1649)
ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԻ ԵՒ ԻԻՐ ԾՆՕՂԱՅ ԵՒ ԿԵՆԱԿՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԻԻՐ ԵՒ ԱԶԱՆՑ ՍՈՒՐԱՏ ԿՈՒԼԷ ՍԽԻՆՃԻ(?) ԹԱԳՈՒՀԻ: